Periodieke uitgave van Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij,
deze editie in samenwerking met ANWB en Expertisenetwerk Vrijetijdslandschappen
Jaargang 12, december 2014

Werkplaats 18

Van wie is het park?

koninklijke
nederlandsche
heidemaatschappij

Actiegroep wordt parkbeheerder

Een buurthuis in de open lucht

Duurzaam betekent dat je samen een park inricht

Met wifi in je eigen park | *Private verantwoordelijkheid in openbare ruimte* | *KNHM ondersteunt actieve bewoners* | *Pas op voor 'festivalisering'*

8 *Hoe burgerkracht tot iets moois leidt*
Van actiegroep tot doenersgroep

10 *Amsterdamse parken worden steeds populairder*
Zeker als je er ook wifi hebt

14 *Bewoners helpen mee om een park veiliger en fijner te maken*
ANWB ondersteunt Groenpleinen

18 *Emma's hof: een buurthuis in de open lucht*
Park is ook toegankelijk voor niet-buurtgenoten

20 *Openbaar park is big business*
Bedrijven eigenen zichzelf het Bryant park toe

Verder in dit nummer:

4 Visie van KNHM, ANWB en Expertisenetwerk Vrijetijdslandschappen
13 Korte berichten
21 Het private park
24 Beleidsvoornemen wordt bewonersinitiatief
26 Park als spiegel van de tijd
29 Korte berichten
30 Visionairs over eigenaarschap
32 Bewoners nemen verantwoordelijkheid
34 Column hoofddirecteur ANWB
35 Korte berichten en partners

Samen aan de slag

Colofon

De Werkplaats voor de leefomgeving is een uitgave van Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij.

koninklijke nederlandsche heidemaatschappij

impuls aan de leefomgeving

www.knhm.nl
info@knhm.nl

Redactieadres:
KNHM, Postbus 33,
6800 LE Arnhem
Redactie: Janine Caalders, Paul Makken, Frank van Bussel, Sandra Kraan, Geert van Duinhoven
Coördinatie en eindredactie: Geert van Duinhoven
Ontwerp: DiepArnhem
Vormgeving: Ineke Oerlemans
Foto omslag: iStockphoto/Lisa-Blue
Druk: Canon, Arnhem
Oplage: 10.000
ISSN: 1574-2083

De Werkplaats voor de leefomgeving wordt uitgegeven rondom een actueel thema. Dit nummer staat in het teken van de vraag 'Van wie is het park?' en is uitgebracht in samenwerking met ANWB en Expertisenetwerk Vrijetijdslandschappen.

De verantwoordelijkheid voor de teksten berust bij de auteurs. De inhoud van de Werkplaats voor de leefomgeving kan geheel of gedeeltelijk worden overgenomen indien de bron vermeld wordt en de redactie daar toestemming voor geeft.

Velen van ons hebben een park in de buurt; een groot of klein park, drukbezocht of rustig. Vaak heb je er geen weet van wat er allemaal achter de schermen gebeurt om een park leefbaar en zo aantrekkelijk mogelijk te houden. Steeds vaker is het niet alleen de gemeente die dat doet, maar zijn ook bewoners betrokken bij het beheer van het park.

In deze Werkplaats laten we zien dat het beheren van een park veel meer inhoudt dan het pure onderhoud. Zo lees je op pagina 24 hoe de mensen in stadspark Zutphen van begin af aan de planvorming in eigen hand hadden. De gemeente Zutphen heeft hen gefaciliteerd en op onderdelen meebetaald aan de uitvoering van de plannen. Een heel mooi proces.

Ook het voorbeeld uit Woerden op pagina 8 vind ik erg inspirerend. ***Omwonenden toverden een verwaarloosd park om tot een aantrekkelijke ontmoetingsplek.*** Het project laat zien dat het voor alle partijen wennen is aan ieders nieuwe rol en dat dit kan leiden tot een uiterst constructieve manier van samenwerken. Van voorbeelden zoals Woerden kunnen we allemaal veel leren.

Daarom vinden we het heel fijn dat het Expertisenetwerk Vrijetijdlandschappen en de ANWB deze Werkplaats met ons wilden maken. Zij zien het als hun maatschappelijke taak om mee te denken over, en actief mee te werken aan de nieuwe parken. Parken waar mensen zich veilig en prettig voelen en waar omwonenden een eigen verantwoordelijkheid hebben. Op pagina 35 kondigt de ANWB een prijsvraag aan waarin het winnend burgerinitiatief ondersteuning krijgt van de ANWB. Als KNHM staan we ook klaar met raad en daad. Veel leesplezier!

Clemens Cornielje,
Voorzitter Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij

FSC www.fsc.org
MIX
Papier van verantwoorde herkomst
FSC® C016391

Mensen willen de ruimte op hun eigen manier gebruiken en beheren.

Steeds meer mensen trekken zich het lot aan van het parkje in de buurt. Sommigen ruimen er alleen met een groepje enthousiastelingen het vuil op, anderen maken plannen voor een nieuwe inrichting of beheren zelfs het complete park, tot en met de nachtsleutel aan toe. De vraag is tot hoever die betrokkenheid kan groeien en tot hoever een overheid de verantwoordelijkheid voor het park wil en kan overdragen. Drie deskundigen over hun visie op parken.

Van wie is het park?

Bewoners nemen het heft in handen bij het beheer van parken

Tekst: Geert van Duinhoven – Foto's: Eetbaar Almere en Marijke Volkers

Ze zijn er in alle soorten en maten: parken. We lopen er doorheen, brengen er dagen picknickend door, spelen er, lopen er hard. En met een beetje geluk maken we gebruik van de vijvers. Maar natuurlijk ook het bekende partijtje voetbal of klimmen zou niet kunnen zonder een park in de buurt. Negentig procent van de Amsterdammers bijvoorbeeld komt wel eens in een park. Parken zijn niet weg te denken.
Tegelijkertijd weet ook iedereen dat sommige parken heel aantrekkelijk zijn om in te vertoeven en andere parken veel minder. Het is er zelfs smerig en onveilig: geen enkele reden om er te zijn. Steeds meer bewoners nemen het initiatief om met een park in de buurt aan de slag te gaan. Dat kan inhouden dat ze een compleet eigen ontwerp maken inclusief zelfbeheer of dat bewoners 'slechts' een oogje in het zeil houden om een park leefbaar te houden. Soms gaat dat heel goed, soms wil een park maar niet tot leven komen. Wat maakt een park succesvol? En welke rol speelt eigenaarschap daarin? Een gesprek met drie deskundigen: Paul Makken van de ANWB, Janine Caalders van KNHM Utrecht en landschapsarchitect Frank Stroeken van het Expertisenetwerk Vrijetijdslandschappen.

Beleven, bekijken en ontmoeten

In praktisch alle maatschappelijke sectoren zijn burgers, overheid en markt aan het zoeken naar een nieuw evenwicht in hun onderlinge verhoudingen. Als het gaat om de groene publieke ruimte is er ook zo'n proces aan de gang. De gemeente bezit parken en plantsoenen, maar de omwonenden zijn betrokken en voelen zich dus eigenaar. Die mensen willen – ook deels uit eigenbelang natuurlijk – de ruimte op hun eigen manier gebruiken en beheren. Maar die eigen vormen van gebruik passen niet altijd bij de functionele schoon-heel-veilig-inrichting van een park. Of ze stroken niet met het bestemmingsplan. Of ze conflicteren

"Overheid moet parken en openbaar groen politiek gezien serieuzer nemen."

met ecologische functies, die ook besloten liggen in het parkbeheer. Bovendien verhoudt de praktische instelling van de initiatiefnemers zich niet altijd even goed met de inhoudelijke en juridische afwegingen die een gemeente moet maken.
Dus: is het park van de overheid of van de burgers? Paul: “Van allebei natuurlijk. Maar de relatie schuurt. Voor de professional is lange termijn en continuïteit belangrijk. Voor de burger staat de leefbaarheid in zijn wijk centraal en daarom denkt en handelt hij veel meer op korte termijn. Toch leren bewoners en overheid steeds beter met elkaar te dansen. Zoals het voorbeeld van het Brediuspark waar de omwonenden zich hebben omgevormd van actiegroep tegen bebouwing van het park, naar een groep die het beheer van de gemeente overneemt. Zij hebben geleerd dat ze er met actievoeren niet komen en hebben daarom hun strategie aangepast. Het nemen van verantwoordelijkheid voor het beheer is dus een middel om te voorkomen dat de gemeente en projectontwikkelaars hun gang maar gaan.”
Janine: “Ik denk dat de meeste gemeenten wel wat meer durf mogen laten zien. Wij zien als KNHM juist het belang van betrokken burgers groeien. Ik zou het daarom toejuichen als de overheid de parken en het openbaar groen politiek gezien serieuzer zouden nemen. Het feit dat er minder geld is bij de overheid zou juist een stimulans kunnen zijn om meer ruimte te geven aan bewoners. Er bestaat veel koudwatervrees bij gemeenten om de verantwoordelijkheid voor een park bij bewoners en gebruikers neer te leggen. Als er een vraag ligt vanuit een wijk om een deel van het beheer of de inrichting over te nemen zou een overheid dat moeten kunnen faciliteren. Het is de kunst om als bewoners en gemeente vervolgens de gezamenlijke verantwoordelijkheid vorm te geven. Daar bestaat geen blauwdruk voor maar hangt af van wat de bewoners willen met een park en wat de overheid er mee wil. En dan heb je nog de dynamiek dat al deze wensen niet statisch zijn, maar veranderen in de tijd omdat bewoners veranderen en het bestuur van de stad verandert. Daar heb je mee te maken.”
Dat betekent echter niet dat de gemeente het lot van parken altijd zo maar in de handen van burgers kan leggen. De afmetingen van het park en de opgaven die er liggen moeten voor de burgers van een overzienbare grootte zijn. In Almere gaf de gemeente

Frank Stroeken, Expertisenetwerk Vrijetijdslandschappen

aanvankelijk een kilometerlange groenstrook in handen van de bewoners: doe er maar mee wat jullie willen, het is jullie park. Dat werkte niet omdat het veel te groot en onoverzichtelijk was voor de bewoners. De overheid zal vooral de randvoorwaarden moeten creëren zodat burgers aan de slag kunnen en willen.

Van iedereen is van niemand

Frank: “Zo moet er in ieder geval een balans zijn tussen de omvang van het park, de ligging en de gebruikers. Bij een park is het belangrijk dat er goed zicht is op uitnodigende ruimtes, vanaf routes die langs of door het park lopen. Als bezoekers andere mensen in het park zien dan heeft dat een aantrekkende werking. Het is bij het vormgeven aan een park een uitdaging om doorzicht te bieden en tegelijk voor aangename beschutting te zorgen. In het gebruik van een park is het belangrijk om een goede balans te vinden tussen openbaarheid en een zekere mate van toe-eigening door gebruikers.“

Door als burgers je verantwoordelijkheid te nemen, voorkom je dat anderen hun gang maar gaan.

Janine Caalders, KNHM

Frank: “Stadssocioloog Arnold Reijndorp schreef eens: een park dat van iedereen is, blijkt in de praktijk vaak van niemand te zijn. Enige toe-eigening door een of meerdere groepen mensen is goed. Dit kan gaan om een groepje basketballers of uit omwonenden die een park beheren. Het gebruik van parken is trouwens niet helemaal te plannen. De stad leeft en verandert. Dat zie je ook in het gebruik van parken. Op een zomerse dag ligt het Utrechtse Lepelenburgpark vol met mensen. Dat was tien jaar geleden niet zo. Dit is deels te programmeren, bijvoorbeeld met festivals, maar het ontstaat ook vanzelf.”

Verkleinen

Vraag is natuurlijk wie er voor moet zorgen dat een park gebruikt wordt. Moet dat de gemeente doen of de burgers zelf? Het begint volgens de drie in ieder geval bij een goed ontwerp.
Paul: “Een groot park is in ieder geval niet per definitie beter dan een klein park. Een klein en overzichtelijk park zal waarschijnlijk meer mensen trekken dan een groot en anoniem park. Er zijn dan ook wel voorbeelden waar het park juist heel bewust verkleind is door de voorzieningen bij elkaar te zetten. Daar ontstaat dan reuring, daar komen mensen op af en dan bereik je wat je wilt. De rest van het park kan dan wat natuurlijker worden of, zoals ook wel gebeurt, bebouwd. Dan lever je dus wel vierkante meters park in, maar de kwaliteit van het park is verbeterd! In het Haagse Bos van Staatsbosbeheer was het al voldoende om de verbinding te maken met een naastgelegen school zodat de kinderen daar gemakkelijk van school naar het park kwamen,

Paul Makken, ANWB

en dus de ouders, en vervolgens wordt het steeds drukker. In park Overbosch heeft de gemeente Den Haag nieuwe speeltoestellen van goede kwaliteit geplaatst en door het plaatsen van enorme keien als speelding voor kinderen een verbinding gemaakt van grasveld naar water. Door deze voorzieningen aan de rand te upgraden, werd het grote centrale grasveld plots weer veel gebruikt als picknickruimte.”

Goed georganiseerde participatie

Het ontwerp en de locatie van een park zijn van groot belang. Vraag is dan wie er voor moet zorgen dat een park goed is ontworpen en ingericht. Dat is een ingewikkeld proces, beaamt Frank: “Bij een bestaand park kunnen bewoners zich gemakkelijk voorstellen waar een park een opknapbeurt nodig heeft of waar zij graag een deel van het beheer willen overnemen. Als je een nieuw park gaat aanleggen is dat lastiger. Maar ook dan is het nuttig om tot goed georganiseerde participatie te komen. Je probeert als gemeente samen met een ontwerper en toekomstige gebruikers eisen te formuleren waar het park aan moet voldoen. Ook sfeerbeelden kun je samen met omwonenden vormen. De opdrachtgever en de ontwerper hebben wel een verantwoordelijkheid om ook vooruit te denken: hoe ziet het park er over twintig jaar uit? Voor welke stadsbewoners is het? En is het park ook over enkele jaren goed te beheren? Dit moet je als overheid agenderen bij betrokkenen en vertalen in een samenhangend plan.” •

Bewoners nemen beheer Brediuspark over

Hoe burgerkracht tot iets moois leidt

Tekst: Karl Bijsterveld – Foto: Martin Hogenboom

Het Brediuspark heeft een bewogen geschiedenis. In 1970 kwam het landgoed Bredius na 146 jaar familiebezit in handen van de gemeente Woerden. Die wilde het aanvankelijk bestemmen als villapark. Mieke Lendfers is voorzitter van de Stichting Landgoed Bredius. Zij vertelt hoe dankzij protesten van burgers de plannen voor woningbouw werden tegengehouden en het landgoed een openbaar park werd. In 2005 stelde de gemeente echter opnieuw een plan vast dat de bebouwing toeliet van circa veertig bungalows aan de rand van het park. Mieke: “Weer na protesten van belangengroeperingen vernietigde de Raad van State dit plan grotendeels in 2011. Er komen nu maar vier woningen.” Maar daarmee werd het niet opeens een aantrekkelijk park. De betrokkenheid van de bewoners bij het park was echter gegroeid en daarom bedachten de initiatiefnemers van het protest dat ze dan ook zelf wel de handen uit de mouwen konden steken. Zij hadden er immers voor gezorgd dat het een park bleef. En dan wilden ze er ook voor zorgen dat het een mooi park zou worden.

De initiatiefgroep van het eerste uur, omwonenden en belangenorganisaties zoals Dierenweide Kukeleboe en het IVN, spanden zich samen in om de samenhang in het park terug te brengen. Mieke: “Er is veel achterstallig onderhoud, het park verdient een beter kwaliteitsniveau. Ook staat er een afgebrande monumentale boerderij waar al jaren niets mee gebeurt. We willen het Brediuspark zijn authentieke karakter teruggeven en het park weer voor iedereen beleefbaar maken.”
KNHM begeleidde de bewoners bij het opstellen van een beheerplan, het organiseren van het proces en bij gesprekken met de gemeente. Samen met KNHM en ARCADIS werd een schetsontwerp gemaakt. Mieke: “Dat ging niet zonder slag of stoot. Ieder lid van de initiatiefgroep had zijn eigen belangen in het park.” Volgens Janine Caalders van KNHM Utrecht moest de gemeente wennen aan haar nieuwe rol. “De bewoners hadden het idee dat ze de gemeente een min of meer kant en klaar plan aanboden. De gemeente vond het weliswaar een mooi plan maar wilde een verdere uitwerking. Zij stelde een externe projectleider aan om dit samen met de bewoners te doen. De bewoners kregen het gevoel dat hun initiatief uit handen werd genomen en dat voelde niet goed. Gelukkig lag er uiteindelijk een inhoudelijk plan waar alle partijen zich in kunnen vinden.”

Overname beheer

Momenteel zijn de partijen zo ver dat de initiatiefgroep, inmiddels verenigd in Stichting Landgoed Bredius, het beheer van het Brediuspark op 1 januari 2015 zal overnemen van de gemeente. De stichting is in goed overleg met de gemeente al begonnen met de eerste verbeteringen van het park, zoals het opruimen van zwerfafval, onderhoud van de fruitbomen, het plaatsen van informatieborden en picknickbanken. Mieke: “Verder werken we plannen uit voor een moestuin, een natuurspeelplek, aantrekkelijke entrees en het opknappen van het arboretum.” Met negen vrijwilligers werd in juli dit jaar de grote haag in het arboretum gesnoeid. “De gemeente doet dit alleen in september. Wij vinden twee keer beter en kregen daar toestemming voor.”
“We hebben geleerd dat je dit soort trajecten moet beginnen met een goed doortimmerd plan en met voldoende deskundigheid in huis. En zorg voor goede communicatie tussen alle betrokkenen.” Mieke glimlachend: “Burgerkracht kan tot iets moois leiden, dat laat het Brediuspark heel goed zien.” •

Het Brediuspark

Het Brediuspark (22 hectare) in Woerden ligt op steenworp afstand van het NS-station en het stadshart. Het park dankt zijn naam aan Jacobus Bredius, notaris en burgemeester van Woerden, die de strook land in 1824 in bezit kreeg. Het landgoed was lange tijd een boerenbedrijf met fruit en vee. In het huidige Brediuspark ligt een arboretum, een educatieve tuin, hoogstamfruitbomen en een stiltegebied. Er is een jaarlijkse Dag van het Brediuspark en een Oogstfeest, met fruitverkoop uit de boomgaarden en versgeperst sap.

www.landgoedbredius.nl

Mieke Lendfers: “We willen het Brediuspark zijn authentieke karakter teruggeven.”

Amsterdamse parken zijn populair en het aantal activiteiten is er de laatste jaren flink gegroeid. Die populariteit is voor een groot deel te danken aan het groeiend aantal hoger opgeleiden in Amsterdam. Een deel van de Amsterdammers is zelfs bereid om een steentje bij te dragen aan hun favoriete park. Een interview met Jos Gadet, hoofdplanoloog bij de gemeente Amsterdam.

Amsterdamse parken onder de loep

Tekst: Karl Bijsterveld – Foto's: Marijke Volkers en Ed Mather

Je zou het misschien niet verwachten, maar aan groen geen gebrek in Amsterdam. De hoofdstad heeft ruim veertig grotere en kleinere parken. Naast het landelijk bekende Vondelpark, vinden we binnen de Ring A10 bijvoorbeeld het Westerpark en het Sarphatipark. Buiten de Ring zijn dat onder andere het Bijlmerpark, Noorderpark en Vliegenbos.
De parken zijn geliefd, zo blijkt uit het Grote Groenonderzoek van de gemeente Amsterdam. In 2013 bracht negentig procent van de Amsterdammers wel eens een bezoek aan een park in de hoofdstad. Die populariteit is voor een groot deel te danken aan het groeiende aantal hoger opgeleiden in Amsterdam.

"Hoger opgeleiden bezoeken vaker een park dan middelbaar en lager opgeleiden."

Jos Gadet is als hoofdplanoloog bij de gemeente Amsterdam betrokken bij het onderzoek: "Hoger opgeleiden zijn meer uithuizig en komen vaker in een park dan middelbaar en lager opgeleiden. Ze hebben meer sociale contacten buiten de deur en zijn ook voor hun werk vaker op pad. De hoger opgeleiden zorgen niet alleen voor goed bezochte parken, maar ook voor een groeiend aantal activiteiten. Naast traditionele activiteiten als wandelen en fietsen, zijn dat bijvoorbeeld picknicken, joggen en het bezoeken van voorstellingen. En dankzij smartphones en tablets ook steeds vaker studeren en werken."

Stijgers en achterblijvers

Het Vondelpark is nog altijd het populairst onder de Amsterdammers, al zijn andere parken in opkomst, zoals het Westerpark, Rembrandtpark, Park Frankendael, Erasmuspark en Vliegenbos. Die opkomst heeft volgens Jos meerdere oorzaken. "Deze parken liggen binnen de Ring A10, een gebied waar veel hoger opgeleiden wonen. Verder zie je een 'uitrol' van het centrumstedelijk milieu. Vroeger hield het centrum op bij de Singelgracht. Tegenwoordig zijn ook delen van bijvoorbeeld Oud-West en Westerpark al centrumstedelijk. Ze hebben een mix aan functies, bevolking, gebouwen en voorzieningen. Dat heeft effect op het gebruik van parken in het 'uitrolgebied'. Het gebruik is intensiever en er vinden meer grootschaliger evenementen plaats."
De parken buiten de Ring blijven achter in gebruik: "Ze liggen in stedelijke vernieuwingsgebieden. Veel bewoners zijn er relatief laag opgeleid en hebben een laag inkomen. Ze komen het minst in parken en gebruiken ze eenzijdiger. Werken en studeren is bijvoorbeeld niet zo gebruikelijk." Geen enkel park scoort een onvoldoende, maar de waardering van de parken blijft hier achter bij die van de parken binnen de Ring. Grootste ergernissen: vuil en overlast, maar ook slechte verlichting en bestrating. Meest voorkomende wens: een horecagelegenheid in het park. "De Amerikaans-Canadese stadactiviste Jane Jacobs zei het al: draagvlak voor een voorziening in een park vereist een bevolking met draagvlak en een divers bevolkingsprofiel zorgt voor een gevarieerd gebruik. Parken in aandachtswijken zijn aandachtsparken."

Geleidelijke revitalisering

Maar hoe dit probleem van aandachtsparken te tackelen? Het sociaal-economische profiel van stedelijke vernieuwingsgebieden verbeter je niet in een handomdraai. Volgens Jos heeft geleidelijke revitalisering van deze gebieden een positief effect op het succes van parken. "De gemeente en woningcorporaties stimuleren nu de bouw van (koop)woningen, zodat er meer draagkrachtigen in achterstandswijken komen wonen. Zij zorgen voor meer draagvlak voor voorzieningen in het park, denk aan horeca en sportfaciliteiten. Het Flevopark in Stadsdeel Oost en het Erasmuspark in Bos en Lommer zijn goede voorbeelden. Ook bedrijven spelen een rol in de revitalisering en het effect op

Meer over het Grote Groenonderzoek

Parken en recreatiegebieden in en om Amsterdam zijn belangrijk, zo vindt ook het Amsterdamse gemeentebestuur. Daarom houdt de gemeente Amsterdam periodiek een onderzoek naar het gebruik van groen in en rond de stad: het Grote Groenonderzoek. Tot nu verschenen ze in 1996, 2008 en 2013, alle op basis van een enquête onder Amsterdammers van 16 jaar en ouder.
Amsterdamse parken zijn populair. In 2008 kwam maar liefst 97% van de Amsterdammers wel eens in een park, een verdubbeling ten opzichte van 1996. De groei gold voor alle onderzochte Amsterdamse parken. De groei is des te opmerkelijker omdat deze groeistuipen niet terug te vinden waren in bijvoorbeeld Rotterdam, waar in 2008 vergelijkbaar onderzoek plaatsvond. Ook landelijke cijfers wezen destijds op een daling van het aantal parkbezoeken. In 2013 is het gebruik van Amsterdamse parken nog steeds hoog: 89% van de Amsterdammers bracht wel eens een bezoekje. Het slechte weer ten tijde van het 2013-onderzoek is vermoedelijk de belangrijkste oorzaak van de lichte daling ten opzichte van 2008.

“Geleidelijke revitalisering van buurten heeft effect op het succes van parken.”

parken. Hotels zijn een mooie illustratie. Sommige vestigen zich juist in achterstandswijken en promoten vervolgens onder hun gasten een bezoek aan het park in de buurt.”
Parken gevarieerd houden vraagt vervolgens om een flexibel beleid. “Leg niet alle functies in een park onomkeerbaar vast. Werk met flexibele bestemmingsplannen en een soepel vergunningsbeleid. Dan kun je blijven inspelen op veranderende behoeften.”

Eigen bijdrage

Uit het Grote Groenonderzoek blijkt dat twee van de vijf Amsterdammers bereid zijn om substantieel bij te dragen aan het onderhoud van de parken. Het liefst denken ze mee over beleid of inrichting van het park. Jos: “Het gaat dan om enthousiaste bewoners die vaak ook lid zijn van een vriendenstichting, die bijna elk park wel heeft. Ze denken mee over voorstellen of nemen zelf het initiatief.” Veertien procent wil de handen uit de mouwen steken om het park helpen te onderhouden. Het Rembrandtpark vindt Jos een mooi voorbeeld. “Elke zaterdag organiseren bewoners rondom het park samen met ondernemers een schoonmaakactie.” Zes procent van de mensen wil meehelpen met het organiseren van activiteiten. Jos: “Neem de winkelstraatvereniging ‘Ik geef om de Jan Eef’, die niet alleen de Jan Evertsenstraat met alle winkels verbetert, maar ook de leefbaarheid in de buurt, inclusief het Rembrandtpark. Ze organiseert talloze activiteiten in het park, van kleine markt tot barbecue. Met behulp van sociale media maakt de vereniging dit onder buurtbewoners bekend.”
Vijf procent van de Amsterdammers is bereid een financiële bijdrage te leveren aan hun favoriete park. Jos ziet hierin de eerste aanzetten voor private financiering, al dan niet via crowdfunding: “Zo wil het Ramada Hotel investeren in voorzieningen in het Rembrandtpark, zoals horeca, trimbaan en een kruidentuin. In Amerikaanse steden als Boston en New York zijn private investeringen in parken trouwens al heel gebruikelijk (zie pagina 20). En dat zonder dat ze het publieke karakter aantasten!” •

Kort

Opvallende, vernieuwende of geslaagde park-projecten

Een natuurgebied als dorpsbrink

Ook in dorpen zijn er parken. In 1996 heeft Staatsbosbeheer een gebied van ongeveer 6,5 hectare in het dorp Kornhorn aangekocht. Vervolgens is het dorp gevraagd om mee te denken over de inrichting. Die kans hebben de bewoners met beide handen aangegrepen. Zo zijn ze steeds nauwer bij het natuurgebied betrokken geraakt. Het Curringherveld werd tien jaar geleden officieel aan de bewoners overgedragen en is sindsdien niet meer uit het dorp weg te denken. Lea van der Tuin is voorzitter van de stichting die het gebied beheert: “Wij noemen het De Groene Brink. Maatschappelijke instellingen en kerken organiseren er activiteiten, er worden survivaltochten georganiseerd en we hebben er een aantal educatieve paden ontwikkeld, zoals het Kabouterpad en het Sporenpad. Je zou het Curringherveld zelfs als een buitenlokaal van de basisschool kunnen beschouwen. Ze doen enorm veel in het buitengebied: van grote, veertiendaagse projecten in mei tot het bebouwen van akkertjes.” •

www.cenhek.nl

FOTO: FRANK BLOK

Curringherveld

FOTO: WEST 8

Maximapark Utrecht is Park van het Jaar

Het Máximapark in de Utrechtse Vinexwijk Leidsche Rijn is het meest geliefde park van Nederland en heeft de eerste plek behaald in de Eregalerij van Nederlandse Parken. De Eregalerij is een initiatief van de Landschapstriënnale 2014 die een tentoonstelling heeft samengesteld van parken waar een goed verhaal achter zit en waar zich mooie initiatieven ontvouwen. Het Máximapark kreeg de complimenten van de jury die het mooi vond om te zien dat zo’n jong park al zo veel actieve mensen om zich heen heeft. Het Máximapark is ontworpen door West8 en sinds 2004 in aanleg. Volgens de jury is het een park met allure dat intensief wordt gebruikt en erg populair is. Het Máximapark is het grote groene hart van Leidsche Rijn en één van de grootste stadsparken van het land.
Op 5 juli 2013 werd het park officieel geopend door Koningin Máxima. •

www.maximapark.nu

Bewoners eigenen zich een park toe na historische vondst

In Almere Stad deden wegwerkers in 1986 een bijzondere vondst. Ze stuitten op het wrak van een laat middeleeuws houten zeilschip, een ‘kogge’. In 2011 en 2012 zijn er twee feestelijke dagen georganiseerd op die locatie voor schoolkinderen en bewoners van de wijk. Deze dagen waren onderdeel van een educatief project waarbij alle basisschoolleerlingen uit de wijk hebben kennisgemaakt met de archeologie van Almere en in het bijzonder het koggeschip dat in hun wijk is gevonden. Voor bewoners in de wijk was het juist dat ‘magische’ van die plek dat ze aan de slag wilden gaan met het toen nog wat saaie park.
Een groep enthousiaste bewoners maakt zich daarom sinds een paar jaar sterk voor de herinrichting van het Koggepark. Want door de activiteiten in 2011 en 2012 is het schip onderdeel geworden van de culturele beleving van de wijk. De bewoners zijn er trots op en de kogge van de Kruidenwijk is een begrip in Almere geworden. Bij de herinrichting van het park zal de lokale geschiedenis en in het bijzonder de vondst van de Almeerder kogge visueel leesbaar en beleefbaar worden gemaakt. KNHM heeft de bewoners ondersteund bij een interactief ontwerpproces dat moet leiden tot een herinrichtingsplan. •

Prullenbakken werden in brand gestoken, stenen muurtjes omver getrapt en er waren veel hangjongeren. De hoogste tijd dus dat het Henri Dunantpark in Eindhoven hufterproof, hipper en veiliger zou worden. Na overleg met gemeente en buurtbewoners werd op 26 mei 2013 het tweede ANWB Groenplein in Nederland officieel geopend. Nu is het tijd om de balans op te maken. Wat is er sindsdien veranderd?

ANWB pimpt park: hipper en veiliger

Tekst: Karin Wesselink – Foto's: Erik van 't Hullenaar

"We mochten wel een sleutel, maar daar hebben we toch maar voor bedankt. Die verantwoordelijkheid kunnen we niet aan."

Stralen weerkaatsen op de zilverkleurige buizen die hoog boven het bladerdak van de loofbomen uittorenen. De zon was een vroege vogel, op deze zondagochtend eind augustus. Aan de oever van de vijver, tussen de grassprieten en ganzenkeutels, slaan vissers voorntjes, karpers en een enkele snoek aan de haak. Rechts om de vijver voert een geasfalteerd pad het park in. Iets verderop staat een ANWB paddenstoel bij een kruispunt. Niet om de weg te wijzen, maar om een liedje en een spel te doceren. In de schaduw van een boom schommelt Julien (1,5) met opa Cor. Voor het groen komen ze niet hier, want ze hebben een tuin, net als bijna iedereen hier in de wijk. "Maar mijn vrouw en ik houden allebei van wandelen en we lopen graag een rondje." De herinrichting van het park heeft hij bewust meegemaakt. Hoognodig, volgens hem. Want er was veel criminaliteit. "De bedoeling was om hier meer mensen naartoe te trekken. Volgens mij is dat wel gelukt en het valt mij alles mee dat het zo schoon blijft en goed onderhouden."

Vlonders, parasols en toilet

Raddraaiers en ander tuig zijn op deze zonnige ochtend ver te zoeken. Dit tijdstip is al zo'n vijftien jaar gereserveerd voor oosterse meditatiebewegingen: tai chi. Uit een transistorradio op batterijen, neergezet op de stoeptegels, klinkt een Chinese stem. In vloeiende bewegingen maken de deelnemers dezelfde vormen en figuren. Na afloop vertelt één van hen het zo te waarderen dat deze plek en deze les er nog steeds zijn, juist ook na de herinrichting van het park. Ook al staan ze nu niet meer aan het water van de vijver. "Voor mij is dit dé manier om weer even Kantonees te praten. Anders verleer ik mijn eigen taal zo snel."

Andere deelnemers komen uit omliggende plaatsen: Geldrop, Mierlo, Best en Tilburg. Maar ook voor buurtbewoners met hun roots in Eindhoven, is deze plek en dit moment bijna heilig. Zoals voor deze andere vaste deelneemster, die graag anoniem wil blijven. Zij was namens de tai chi groep betrokken bij de inspraakavonden voor het ANWB Groenplein. "Onze plek is nu wat verder van de vijver, maar dat is niet erg. Zo vlak naast het water was soms best koud. Ze hebben wel een vlonder voor ons gemaakt, maar daar zwermen de muggen om je heen. Deze plek is nu prima, maar we hadden wel heel graag een grote overkapping gekregen, zodat we ook in de regen terecht konden.

Reportage

“De bedoeling was om hier meer mensen naartoe te trekken. Volgens mij is dat gelukt en het valt mij alles mee dat het zo schoon blijft en goed onderhouden.”

De stalen parasols lekken nogal. Gezien de hoge leeftijd van de meeste deelnemers, wilden we heel graag een openbaar toilet. Die is er wel gekomen, in de houten kiosk. Maar de gemeente zou het onderhoud en de schoonmaak doen en die is daar van teruggekomen. We mochten wel een sleutel, maar daar hebben we toch maar voor bedankt. Die verantwoordelijkheid kunnen we niet aan.”

Klapstoeltjesconcert

Die houten kiosk is voor meerdere mensen een doorn in het oog. Het gebouwtje is recent opengebroken en al te provisorisch gerepareerd, verschillende planken zitten los en de stift die Free Palestina schreef, blijkt watervast. “Hufterproof is ie inderdaad nog niet”, vindt ook Cindy Hamers die de website over het park beheert. “Buurtverenigingen van de Woenselse Heide en de Tempel hebben wel een sleutel en openen ’m tijdens activiteiten. Maar niemand wil echt het beheer doen.” En dat is jammer, want het streven was nu juist dat het park en alle voorzieningen voor en door buurtbewoners zouden worden. Er zijn wel meer initiatieven gesneuveld. Zo was er naast het prieeltje een prachtig omheinde kruidentuin. Maar het gaas werd omver getrapt en niemand hield het bij. “Het idee was dat buurtbewoners dat zouden gaan doen, maar er zijn nooit concrete afspraken gemaakt.” Zelf vond Cindy het ook niet zo smakelijk, want die kruiden stonden naast het territorium van die hangjongeren. “Ik weet niet wat daar allemaal gebeurt, maar ik kan me er van alles bij voorstellen. En daar ga ik dan niet vrolijk kruiden voor in m’n eten plukken.”
De ANWB is volgens haar nog wel steeds betrokken bij het park, maar meer voor het ondersteunen van activiteiten die uit de koker van de wijk moeten komen. “Je kunt iets aanmelden, dat komt dan op een poster. Zo was er in het voorjaar een klapstoeltjesconcert van de fanfare met moderne muziek van U2.”

Vlinders

De tai chi is afgelopen. Timmerman Ruud (41) heeft samen met dochter Dagmar (3) een hele tijd zitten kijken. “Ik ga niet vaak naar dit park, er is hier achter een natuurgebied en daar zijn veel meer vlinders. Dat vind ik leuker en mooier. En ik begrijp niet waarom de ANWB de bankjes zo knalgeel heeft kunnen maken. Ik had iets groens en van hout veel mooier gevonden.”
Grootverbruikers van die bankjes zijn woonbegeleider Anique (22) met haar cliënten Piet en mevrouw Jansen. Zij snappen wel waarom die bankjes dit uiterlijk hebben gekregen. Het is simpelweg níet te vernielen. “Soms komen we wel drie keer per dag in het park. Het is maar een kwartiertje lopen vanaf zorginstelling Eerdbrand.” Het hakt zo lekker de dag in stukken, de wandeling en de frisse lucht in het park brengt de cliënten tot rust. Piet houdt alles goed in de gaten. “Het wordt goed schoongehouden hier. Ik zie vaak de wagentjes van de gemeente rijden.”
Sylvia (43) en dochter Inge (9) loungen ondertussen met teckel Willem op de houten stoelen. Ze wonen nog maar pas in de buurt en zijn fan van het park. “Toen het zulk mooi weer was van ’t zomer zaten hele Turkse en Marokkaanse gezinnen te barbecueën op het veld. Het rook heerlijk! En de sfeer was heel gezellig.” Daar denkt Henk (64) wat genuanceerder over. Hij rust in het prieeltje wat uit van de ochtendwandeling met Luna en Dana. “Van mij mag hier wel een barbecueverbod komen, er zaten enorme schroeiplekken in het gras en mensen lieten gewoon de luiers van hun kinderen liggen.” Verder klaagt hij over de onveiligheid van het park. “Het is hier ’s avonds niet veilig. Als man ben ik niet bang, maar ik zou geen vrouw aanraden hier te gaan wandelen, ook niet met een hond. Er zouden hier camera’s opgehangen moeten worden, of in elk geval meer verlichting moeten komen.”

Hangjongeren

Nog een paar uur en de schemering zet weer in. De led-verlichting van het buizensculptuur van Frans Gast zal aangaan, als het prieeltje weer het domein wordt van hangjongeren en daklozen. In het struikgewas en rond de stammen van kastanjes en essen scharrelen dan weer egels. En boven de wandelpaden scheren vleermuizen langs eiken, berken en populieren. •

ANWB-groenplein

Groenplein is de naam van een programma van de ANWB om stadsparken die het nodig hebben te upgraden. Het gaat er om de parken weer hun oorspronkelijke functie te geven, namelijk een veilige en prettige ontmoetingsplaats voor jong en oud. Daartoe heeft de ANWB mooie, eigentijdse ontwerpen laten maken van objecten die kunnen worden ingepast in een park. Ook zet de ANWB zich in om een kring van ‘vrienden van het park’ in het leven te roepen. Een park is immers pas levend als de omwonenden hun hart en hun tijd er aan geven.
Het eerste Groenplein van de ANWB is het Rosariumpark in Krommenie. Het Henri Dunant park in Eindhoven is het tweede.
Paul Makken van de ANWB: “Voor het upgraden van stedelijke groenvoorzieningen is publiek-private samenwerking een middel dat snel aan belang zal toenemen. Aan beide kanten vergt dat aanpassingen. Aan de private kant moet men het zorgvuldigheidsbeginsel van het gemeentelijke bestuur beter op waarde schatten. Goede besluitvorming heeft nu eenmaal tijd nodig en men moet zich indekken tegen activisme van de enkele burger die altijd tegen is. Dus als je wilt investeren in stedelijk groen, verwacht dan niet in het eerste jaar al fysieke resultaten.”

Emma's Hof in Den Haag

Een buurthuis in de open lucht

Tekst: Jeroen van der Spek – Foto: Martin Hogenboom

Zelden was een gebouw zo overbodig als het voormalige patronaatsgebouw van het R.K. Kerkbestuur St. Agnes. Het bouwwerk, dat de binnentuin tussen de Galileïstraat, Beeklaan en Weimarstraat grotendeels in beslag nam, stond al jaren leeg. De klimop groeide naar binnen en het afval lag in de tuin. Tot een aantal buurtbewoners zich op een straatfeest afvroeg of het niet anders kon. Dat was het begin van een omvangrijk project, dat drie jaar geleden werd afgerond. In de zomer van 2011 verrichtte de Haagse wethouder Marnix Norder de officiële opening van Emma's Hof, een 1700 m^2 grote binnentuin met bijzondere elementen zoals een vijvertje met stromend water, een uit sloopmaterialen vervaardigde slingermuur en een kiosk voor buurtevenementen.
"Emma's Hof is niet alleen een groene oase, maar fungeert ook als een ontmoetingsplaats voor jong en oud", zegt mede-initiatiefnemer Holke Wierema. "Buurtbewoners organiseren er uiteenlopende feesten en kleine evenementen, van theatervoorstellingen tot buurtdiners en van schaaktoernooien tot poëziemiddagen. Het is echt een openluchtbuurthuis."

Sociale dwarsverbanden

Aan de aanleg van de tuin gingen twee jaar intensief vergaderen, onderhandelen en brieven schrijven vooraf. Vooral het bijeenbrengen van het benodigde kapitaal, een bedrag van anderhalf miljoen euro, bleek een forse opgave. KNHM hielp de initiatiefnemers met de oprichting van een stichting, deed projectmanagement en begeleidde de ontwikkeling van het tuinontwerp. Holke: "In 2014 zou het bijeenbrengen van zo'n geldbedrag waarschijnlijk een stuk lastiger zijn geweest. Maar we hadden het economisch tij nog net mee en gelukkig wisten we van tevoren niet dat het project zo omvangrijk zou worden. Het begon gewoon als een borrelinitiatief en het is gaandeweg steeds groter geworden."
Met het realiseren van de tuin gaat een belangrijke wens van de buurt in vervulling. Het Regentessekwartier is een stenige wijk, met weinig buitenruimte en stoepen die vaak vol met fietsen staan. De behoefte aan een groene plek met open ruimte was dan ook groot. Daar komt bij dat de sociale samenhang in de buurt, mede door de aanleg van het park, aanzienlijk is toegenomen.
Holke: "In de tuin ontstaan nieuwe sociale dwarsverbanden. Als je 's avonds met wildvreemden staat te schoffelen, raak je vroeg of laat in gesprek met mensen die niet tot jouw sociale circuit behoren. Je ontdekt wie er achter welke voordeur woont en begint elkaar – letterlijk – op straat te groeten. Dat is echt een wereld van verschil met hoe het hier vijf jaar geleden was!"

Toekomstbestendig

Hoewel het hof nadrukkelijk het karakter heeft van een binnentuin, is Emma's Hof via een poortje ook publiek toegankelijk, óók voor mensen die niet in de buurt wonen. Alleen na zonsondergang gaat de toegangspoort dicht. Dat betekent dat de tuin – op papier – ook kwetsbaar is voor vandalisme. Toch is Holke ervan overtuigd dat Emma's Hof redelijk toekomstbestendig is. "De tuin is geen toevallig trapveldje met anderhalve bank. Het hele ontwerp straalt kwaliteit uit: er is zichtbaar over nagedacht, waardoor de meeste bezoekers de tuin met respect behandelen. Daar komt bij dat we hebben gestreefd naar een onderhoudsarme en duurzame aanleg. Het is belangrijk dat Emma's Hof een veilig en leuk stadspark blijft. Ook als wij straks niet meer als bestuur actief zijn." •

Emma's hof

Emma's hof is niet meer weg te denken uit het Haagse Regentessekwartier. Toch was de gezamenlijke binnentuin een paar jaar geleden nog een stenige jungle. Buurtbewoners kochten en sloopten het leegstaande patronaatsgebouw en toverden de binnenruimte om tot een idyllische, openbaar toegankelijke stadstuin.

www.emmashof.nl

"Buurtbewoners zijn weer begonnen om elkaar op straat te groeten."

Lange tijd was Bryant Park in New York vooral een paradijs voor drugsdealers en verslaafden. Dat moest anders: de ‘gewone’ bewoner wilde een groene oase terug. Een pioniersactie, vier jaar renoveren en achttien miljoen dollar later opende het park in 1991 opnieuw zijn deuren. Het beheer is nu in handen van een bedrijf. Blijkbaar werkt dat, want het park trekt jaarlijks zes miljoen bezoekers en is één van de paradepaardjes van de Big Apple.

Van publiek naar privaat

Bryant Park in New York niet langer een kostenpost

Tekst: Karin Wesselink – Foto’s: Bryant Park Corporation

Schorten, picknickkleden, strandlakens, petjes, mutsen en een kerstbal met het logo van Bryant Park erop. Zelfs vintage bistro setjes uit het park zijn te koop. Maar er zijn nog meer slimme sponsoracties: zo kun je voor 150 dollar een plaatje laten graveren met tekst naar keuze en die op een bankje of stoel laten schroeven. De merchandisemachine draait op volle toeren. Dit creëert niet alleen een warm groepsgevoel, het brengt ook geld in het laatje. Dat commerciële lijkt wel typerend voor de huidige aanpak.

Not-for-profit

Bryant Park ligt met zijn bijna veertigduizend vierkante meter tussen de wolkenkrabbers van Fifth Avenue, Sixth Avenue, 40th Street en 42nd Street in Midtown Manhattan. Het park is nog steeds eigendom van New York, maar het échte beleid en de uitvoering zijn in handen van een professioneel bedrijf. En sindsdien gaat het goed met het park. Met zes miljoen bezoekers per jaar heeft de Bryant Park Corporation echt iets om trots op te zijn. Ze noemen zichzelf, heel verantwoord, een ‘not-for-profit’ organisatie en hebben samen met 34th Street Partnership de

Buitenland

Goed voorbeeld doet goed volgen

Niet alleen in New York is een park in handen van het bedrijfsleven. In Californië dreigde de sluiting van tientallen parken, tot ook daar voor dezelfde aanpak werd gekozen. Economen beweren al langer dat de publieke ruimte alleen kan overleven als de overheid drastisch ingrijpt óf de private sector de baas is. Elinor Ostrom, de eerste vrouw die de Nobelprijs voor economie kreeg, zei al: “Gemeenschapsbezit wordt vaak slecht gemanaged en zou óf door de centrale regering moeten worden gerund, óf door de private sector.” Volgens haar moet de overheid in elk geval voorwaarden scheppen zodat groepen individuen samen kunnen werken aan het beheer van openbare ruimtes.

Een unieke locatie, een authentieke uitstraling en een professioneel management.

touwtjes in handen. Die laatste is een club fortuinlijke ‘buren’ van het park. Het startkapitaal kwam van het Rockefeller Brothers fonds, aangevuld met gemeentelijke eigenaarsbelasting, fondsen en durfkapitaal.

Bryant Park Grill

Door de ‘not-for-profit’-beschrijving ontstaat de indruk dat geld verdienen met het park niet het belangrijkste is. Nu zijn er dan ook wel eerst torenhoge kosten van zo’n groengebied op te hoesten. Zo werd er recent voor vijf miljoen geïnvesteerd in het gebouw van restaurant de Bryant Park Grill en voor ruim honderdzestigduizend dollar werd het sanitair opgeknapt. Elk jaar moeten vierhonderd van de in totaal tweeduizend karakteristieke stoelen worden vervangen. En dan moeten de originele details zoals de geplaveide paden en limestone balustrades ook onderhouden worden. Opmerkelijk is dat slechts 2,5% van het budget naar het onderhoud van het groen gaat. De rest wordt opgesoupeerd door onderhoud aan toiletten, de organisatie van evenementen en de beveiliging. Inkomsten zijn er ook en wel voornamelijk uit de verhuur van diezelfde Bryant Park Grill en het entreegeld.

Investeren loont

Wall Street Journal heeft in 2012 onderzocht wat de huurprijzen zijn van de kantoorlocaties rondom de parken in New York. Het blijkt dat een vierkante meter kantoor aan een park veel duurder is dan een vergelijkbare meter op een verder vergelijkbare locatie maar dan niet aan een park. Het Bryant Park spant de kroon. Een square foot aan het Bryant Park kostte op dat moment 96 dollar tegen 60 dollar voor een vergelijkbare locatie zonder parkuitzicht.

Soms niet openbaar

Al met al bewijst de Bryant Park Corporation dat een openbare ruimte zoals een park geen kostenpost hoeft te zijn. Sterker nog: het kan zelfs winstgevend worden als maar aan belangrijke voorwaarden wordt voldaan: een unieke locatie, een authentieke uitstraling en ontwerp en een professioneel management, met professionele programmering. Die laatste kracht dreigt tegelijkertijd de zwakste schakel te zijn. Er worden nu zoveel dingen georganiseerd dat het aan z’n eigen succes ten onder dreigt te gaan. Grote delen van het park zijn soms een week onbereikbaar of alleen toegankelijk als je entree betaalt. En dat past nou weer net níet bij het oorspronkelijke plan: het park voor alle New Yorkers. •

Ecologisch stadspark Zutphen

Van beleidsvoornemen tot bewonersinitiatief

Tekst: Jeroen van der Spek – Foto: Martin Hogenboom

Het begon met een wandeling. Mei 2011 liep een groep geïnteresseerde stadsgenoten op uitnodiging van de Stadspartij Zutphen door de 'groene long' van Zutphen. Ze vroegen zich af of het mogelijk was om het park – een groenstrook van maar liefst zeventig hectare tussen de oude stadskern en de noordelijker gelegen nieuwbouwwijken – te ontwikkelen tot een samenhangend ecologisch gebied. Een mooie maar uitdagende opgave.
"Het gebied heeft weinig uitstraling en is nogal versnipperd", zegt Jan Gorter, voorzitter van de initiatiefgroep. "Bovendien bestond het gevaar dat delen van het park ten prooi zouden vallen aan projectontwikkelaars met wilde plannen. Er zijn immers veel eigenaren en veel belanghebbenden die allemaal iets anders willen. Met dit initiatief hopen we de eenheid te herstellen, de ecologie te versterken en te zorgen voor veel meer gebruikswaarde. Kortom: een mooier en leuker park."
Inmiddels zijn de plannen van de bewoners met behulp van KNHM en ARCADIS uitgemond in een schetsontwerp, met tien bouwstenen die de bewoners in het park willen realiseren. Zoals betere fiets- en wandelverbindingen, natuurlijke speelplekken, eetbaar groen en natuurvriendelijke oevers. Een andere belangrijke bouwsteen is het versterken van de ecologie, een verbeterpunt dat vooral wordt bereikt door minder te beheren.
Jan: "Normaal gesproken worden de gazonstroken in het park angstvallig kort en de hagen strak gehouden. Maar zodra je daarmee stopt krijg je meer geleidelijke overgangen, waarin vogels, bloemen en insecten zich thuis voelen."

Kloppend hart

In de plannen is een belangrijke rol weggelegd voor de Coöperatie Atelier3D in het gebouw De Kas, een duurzaamheidscentrum waarin ondernemers, maatschappelijke organisaties en Zutphense basisscholen gaan samenwerken. De coöperatie krijgt ook een belangrijke publieksfunctie, en kan eventueel zelfs enige beheerverantwoordelijkheid voor het park nemen in overleg met de gemeente. Mede-initiatiefnemer Dolf Logemann: "Omwonenden kunnen straks een hapje eten in het restaurant of deelnemen aan activiteiten op het gebied van natuur- en milieueducatie, groenbeheer of stadslandbouw. Het wordt echt het kloppend hart van het centrumgebied. Ook wij staan af en toe wel verbaasd te kijken hoe snel het gaat en hoe groots het plan wordt."
Jan: "Het is bijzonder dat we als bewonersinitiatief, in een tijd van forse bezuinigingen, juist extra geld van de gemeente hebben gekregen. Dat geeft aan dat het politieke vertrouwen in onze plannen groot is. We zijn niet alleen het aanspreekpunt geworden voor alle zaken die met het park te maken hebben, maar we praten ook mee over de ontwikkeling van de nieuwe wijk Helbergen. Alle betrokken partijen zien ons zo langzamerhand als de intellectuele eigenaar van het park. De gemeente ziet hoeveel energie, kennis en visie er bij de bewoners zit."

Jaar van de waarheid

Dankzij het geld konden de bewoners dit jaar beginnen met het aanplanten van een kersenbomenlaantje. Het aanleggen van fietspassages wordt binnenkort aanbesteed en de Stichting Ecologisch Stadspark is met het waterschap in gesprek over de aanleg van natuurlijke oeverranden. Jan: "Dit wordt voor ons echt het jaar van de waarheid. Niet alleen omdat het voor een aantal plannen erop of eronder is, maar vooral ook omdat de metamorfose van het park eindelijk zichtbaar begint te worden. We gaan nu oogsten wat we drie jaar geleden in gang hebben gezet." •

Stadspark Zutphen

In het Zutphense college-akkoord stond al eens een passage over een ecologisch stadspark. Maar de plannen werden pas concreet toen een groep omwonenden besloot werk van het park te maken. Ze willen het groengebied laten uitgroeien tot een levendig en aantrekkelijk stadspark, dat veel meer betekenis heeft voor de buurt. De plannen van de stichting Ecologisch Park Zutphen worden unaniem door de gemeenteraad gesteund. De bewoners kregen bovendien een ton van de gemeente om een deel van hun plannen te verwezenlijken. Een mooi startkapitaal en een duidelijke blijk van waardering.

www.stadsparkzutphen.nl

Inspirerend projectvoorbeeld

Jan Gorter (links) en Dolf Logemann van de initiatiefgroep

"De gemeente ziet hoeveel energie, kennis en visie er bij de bewoners zit."

Als enthousiaste burgers zich interesseren voor een park is dat alleen maar toe te juichen. Het zou mooi zijn als die bewoners dan gesteund worden door experts die kennis van zaken hebben over het ontwerp, het ontstaan en het beheer van parken, vinden Natascha Lensvelt en Frank Strolenberg van de Rijksdienst voor Cultureel erfgoed.

Park als spiegel van de tijd

Tekst: Geert van Duinhoven – Foto's: Marijke Volkers en Timpaan

Frank Strolenberg en Natascha Lensvelt

Dat burgers zich met parken bezig houden, is niets nieuws. Parken zijn er altijd geweest voor mensen. Tot de negentiende eeuw was er in de steden voldoende groene ruimte in de vorm van stadsakkers, graslanden en boomgaarden, als een verzekering van voedsel ten tijde van belegering. Toen de stadsmuren afgebroken werden en de steden steeds voller raakten en dus langzamerhand steeds minder groen werden, realiseerden de stadsbesturen zich dat dit wel een erg ongezond klimaat zou opleveren voor de burgers. Dus reserveerden ze stukjes stad als park om schone lucht op te snuiven. Ook de stadswallen, overbodig voor de verdediging, werden omgebouwd tot stadspark. Mooie voorbeelden daarvan zijn te zien in Utrecht en Amersfoort: mooie parken die de lijnen van de oude vesting volgen.

Publiek-private samenwerking

Van participatie is dan overigens nog weinig sprake: de overheid vroeg een tuinarchitect om het park te ontwerpen. In de negentiende eeuw is de landschapsstijl in de mode en dat leidt tot esthetische ontwerpen. Natascha Lensvelt, tuin- en parkdeskundige bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed: "Die parken zijn aangelegd met uitgekiende doorkijkjes langs een spannende belijning van de paden. Door het jaar heen was er een kleurige beplanting en zelfs aan het geluid werd gedacht. Een ratelpopulier werd speciaal aangeplant voor het rustgevende ritselgeluid van de bladeren. Interessant is dat de parken regelmatig zijn aangelegd via een vroege vorm van publiek-private samenwerking: de grond direct rondom het park werd verkocht aan vermogende particulieren die er hun villa's mochten gaan bouwen. Met die opbrengst kon het park worden aangelegd waarna de woningen al snel in waarde stegen door de fraaie omgeving. Het Vondelpark in Amsterdam is op deze manier zelfs volledig door particulieren tot stand gebracht en beheerd. Particulieren zorgden dus min of meer voor de waardestijging van de grond door de aanleg van het park. In 1953 schonk de 'Vereniging tot aanleg van een rij- en wandelpark' het Vondelpark aan de gemeente Amsterdam omdat de vereniging de kosten voor het onderhoud niet meer kon opbrengen."

Voor mens of natuur

In het begin van de twintigste eeuw komt er een nieuwe hausse in de parkaanleg. In de werkverschaffing werkten duizenden werklozen aan de aanleg van volksparken zoals het Amsterdamse Bos. Er was bij de aanleg niet alleen aandacht voor de esthetiek maar ook voor de gezondheid van de stadsbewoners. Er kwamen sportgelegenheden, zwembaden en roeibanen in de parken te liggen zodat de bezoekers (vooral arbeiders) zich konden ontspannen. De parken combineren een sieraanleg met functionele onderdelen. Overigens geldt dit niet voor alle volksparken. Zo komen er in het oorspronkelijke ontwerp van het Stadspark Sittard heel veel bloemperken voor, die echter vanwege de hoge beheerkosten zijn verdwenen.

Na de Tweede Wereldoorlog geeft de overheid opdracht aan ontwerpers als Mien Ruys en Jan Bijhouwer om voor de burgers groene wederopbouwwijken en parken te ontwerpen. De ruime parken en plantsoenen zijn ontworpen als een natuurlijk tegenwicht voor de architectuur en bedoeld voor het gebruik door de mensen zelf. Natascha: "Vervolgens krijg je in de jaren zeventig de ecologische stroming onder invloed van bijvoorbeeld Louis le Roy. Heemtuinen verschijnen waar mensen de natuur weer terug willen zien. Het zijn tuinen die de mensen op eigen initiatief oprichten en vormgeven, vanuit een ecologische invalshoek. De gemeente stelt de grond vaak 'om niet' ter beschikking.

Modernere stadsparken uit de jaren tachtig en negentig combineren veel verschillende functies zoals grasvelden voor zitten en liggen, halfpipes voor skaters, een kinderboerderij en een deel voor natuurontwikkeling en educatie. Het Griftpark in Utrecht is hier een mooi voorbeeld van. En recenter zou je de groenaanleg in de Vinex-wijken kunnen noemen. Al zijn het soms niet veel meer dan groenstroken; vooral het water speelt er een prominente rol. Ook de Vinex-wijk heeft een eigen karakter dat een tijdperk en gedachtengoed weerspiegelt."

Voor Natascha laat deze schets van de historie zien dat elk park een product is van zijn tijd, een product van de verhouding tussen particulier en publiek initiatief en dat je daar in ieder geval bij het beheer goed rekening mee moet houden. Vroeger was de aanleg en het beheer echt iets van de stadsbesturen en de overheden. Daarna hebben lange tijd ook de woningcorporaties zich samen met bewoners sterk gemaakt voor mooie en goede parken. De laatste jaren zijn deze partijen voor een groot deel afgehaakt omdat het hun taak niet meer is of omdat ze er minder geld voor (over) hebben. Een park aanleggen is één ding, maar het onderhouden is een heel ander verhaal. Gevolg is dat de parken verarmen en het soms niet meer duidelijk is hoe een park oorspronkelijk is bedoeld: open delen zijn dichtgegroeid, paden slecht onderhouden of afgesloten, struiken zijn verwijderd vanwege 'de veiligheid', oude bomen zijn niet of op de verkeerde plek vervangen.

'Ecologische wind'

Daarbij kwam nog eens de 'ecologische wind' die bij veel beheerders waait of waaide. "Natuurbeheerders halen de 'exoten' zoals coniferen er nog wel eens uit. Terwijl die indertijd bewust zijn aangeplant, misschien vanwege de wintergroene kleur of vanwege een zichtlijn. Fijn als burgers zich vervolgens willen gaan inzetten voor het behoud van een park, maar dan is het wel van belang dat het met kennis van zaken gebeurt. Dat geldt

Modern park Getsewoud: ook de Vinex-wijk heeft een eigen karakter dat een tijdperk en gedachtengoed weerspiegelt.

voor de restauratie van een park, maar ook voor het beheer. Je zou als groep bewoners dan moeten weten wat het oorspronkelijke plan was, wat je er nu mee wil doen en hoe je het beheer op een zorgvuldige manier kunt doen. En dit geldt nadrukkelijk niet alleen voor de hele oude parken, maar net zo goed voor de parken die in de wederopbouw zijn aangelegd. Ook die hebben een heel eigen karakter dat de moeite waard is om met zorg aan te passen aan de wensen en mogelijkheden van deze tijd."

Betrokkenheid

Frank Strolenberg, hoofd herbestemmen van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed: "Je merkt dat burgers zeer enthousiast kunnen raken van parken en ook verantwoordelijkheid hierin willen en kunnen nemen. Dat gebeurt bijvoorbeeld in het Boetzelaerpark in De Bilt of in het tijdelijke Sphinxpark in Maastricht waar de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed met het programma Herbestemming bij betrokken was. Ook parken krijgen zo een tweede leven. Op plekken waar het in eerste instantie lijkt te gaan om het vastgoed, krijgt ook het groen en de omgeving de nodige aandacht. Bijvoorbeeld opnieuw in Maastricht bij het park De Hooge Fronten, waar ook de vestingmuren en oud industrieel erfgoed, waaronder een gashouder, worden aangepakt.
En je ziet het in Leiden, waar de Meelfabriek wordt aangepakt, de Sterrenwacht en de Hortus zijn opgeknapt, maar nu ook de omliggende singel. Rondom de historische binnenstad ligt sinds 1659 een zes kilometer lange Singelgracht. Met op de oude vestingwallen en bolwerken parels zoals de Hortus botanicus en Sterrenwacht, musea, fraaie begraafplaatsen, stadsmolens en stoere industriële monumenten. De stichting Vrienden van het Singelpark, de gemeente Leiden, inwoners en organisaties in de stad werken samen om van dit unieke erfgoed een groot aaneengesloten stadspark te maken: het Singelpark.
Het moet een groene gordel zijn rondom de dichtst bebouwde binnenstad van Nederland. De tuin voor 40.000 direct omwonenden. Een park gebouwd rondom 650 jaar trotse stadshistorie. Een park in de vorm van een rondje. Zonder begin, zonder eind. Een park voor en door inwoners van Leiden. Het plan is om nieuwe bruggen te bouwen en paden aan te leggen en de singelgracht bevaarbaar te maken. Zodat je straks ongestoord je 'rondje singel' kunt wandelen, rennen, fietsen, skaten, schaatsen of varen. Steen maakt plaats voor groen. Waardoor ruimte ontstaat voor nieuwe initiatieven zoals een buurtmoestuin of een natuurspeeltuin, een leestuin of een beeldentuin." •

Monumentale tuinen en parken in Nederland

Nederland telt ongeveer 1300 parken en tuinen met de status van rijksmonument. Daarnaast is er een onbekend aantal gemeentelijk beschermde monumenten. Ze worden beschermd vanwege de historische aanleg met bijzondere beplanting of andere elementen zoals beelden, tuinhuizen of vijvers. Deze tuinen en parken worden ook wel groen erfgoed of groene monumenten genoemd. Tot de 1300 groene rijksmonumenten behoren circa 50 stadsparken en 545 buitenplaatsen met een beschermd park. De rest bestaat vooral uit tuinen, verdedigingswerken en begraafplaatsen.

Kort

Opvallende, vernieuwende of geslaagde park-projecten

Stichting Postzegelparken

Stichting Postzegelparken adviseert en ondersteunt bij het ontwikkelen, aanleggen en beheren van postzegelparken in Nederland. De stichting is er voor bewoners, gemeenten, woningbouwcorporaties, bedrijven, instellingen, winkeliersverenigingen, sport- en spelverenigingen en particulieren die een initiatief willen starten voor een postzegelpark. Dat is volgens de initiatiefnemers doorgaans een klein, aantrekkelijk onderdeel van de openbare ruimte in de buurt of wijk. Door inrichting en voorzieningen nodigt een postzegelpark uit tot ontmoeten en activiteiten: een openlucht huis- of hobbykamer-van-de-buurt. De stichting kan helpen bij het realiseren en beheren van een postzegelpark of bij het zoeken naar financiering. •

www.postzegelparken.nl

FOTO: SUZANNE BLANCHARD

Postzegelpark in Amsterdam

Tijdelijk Postzegelpark in handen van bewoners

Het Amersfoortse 'Postzegelpark' is op de stadskaart niet veel groter dan een postzegel. In de ogen van projectontwikkelaars is het een A-locatie, pal naast het drukste kruispunt in de wijde omgeving. De bouwvallige huizen werden gesloopt, maar als gevolg van de economische crisis stagneerde de ontwikkeling van nieuwbouw. Een initiatiefgroep van wijkbewoners vroeg de betrokken projectontwikkelaar of ze het gebied tijdelijk, voor de periode van tenminste vijf jaar, zouden mogen herinrichten en beheren. Twee stedenbouwkundige bureaus hebben toen samen met betrokken bewoners een voorstel gemaakt voor de herinrichting. Tijdens een presentatie in het Architectuurcafé is het officieel gepresenteerd aan de wethouder en raadsleden. Zij reageerden enthousiast en verleenden waar nodig hun medewerking. Het is inmiddels een ontmoetingsplek, waar mensen kunnen verblijven. Met zitjes, een gazon, een groentetuin, een terras, et cetera. Een plek waar je niet-commerciële wijkactiviteiten kunt organiseren, bijvoorbeeld een kerstmarkt. Dit soort initiatieven vergroot de leefbaarheid van de wijk en brengt bewoners van allerlei pluimage met elkaar in contact. In 2013 won het park de Kern met Pit-wedstrijd van KNHM in de provincie Utrecht. •

www.postzegelpark-leusderweg.nl

FOTO JOS STOVER

Festivalisering van de parken

"Rust in de natuur is steeds moeilijker te vinden. Er zijn veel festivals en evenementen in rustgebieden als parken, natuurgebieden, denk aan het Amsterdamse Bos, het Oosterpark en de Gaasperplas. Nu het festivalseizoen ten einde is, willen wij dat het stadsbestuur een afweging gaat maken van de voordelen en de nadelen van al die festivals in de natuur." Dit zegt Amsterdams raadslid Johnas van Lammeren van de Partij voor de Dieren. Parken geven volgens hem lang niet altijd alleen maar het gevoel van rust en ruimte. "De meeste festivals vinden plaats in het weekend. Dat is ook het moment dat veel mensen rust in de natuur willen opzoeken. Dus hebben veel mensen ermee te maken. Het komt voor dat delen van een park zijn afgesloten voor het festival. Maar het ergste is nog wel dat mensen worden geconfronteerd met drukte en herrie.
Op zich is het natuurlijk leuk dat er een WK roeien wordt gehouden in het Amsterdamse bos, maar waarom moet dat gepaard gaan met vuurwerk en harde muziek?"
Op de petitiewebsite petities24.nl staat inmiddels een petitie die oproept om vooral geen vergunning te verlenen voor het festival Appelsap in het Amsterdamse Flevopark. Ook is Johnas van Lammeren de facebookpagina Stopfestivalisering gestart waar gediscussieerd wordt over hoe de rust is te bewaren voor bewoners en gebruikers van de parken. •

www.facebook.com/stopfestivalisering

‘U vraagt, wij draaien’-tijd is voorbij

Parken zijn van iedereen

De tijd dat parken vooral de verantwoordelijkheid van de overheid waren ligt achter ons. Werkplaats sprak vier deskundigen over de trend dat bewoners steeds meer zeggenschap hebben over de inrichting van parken en natuurgebieden. “De meerwaarde voor de leefomgeving is soms bijna niet in geld uit te drukken.”

Tekst: Jeroen van der Spek

Marcel van Ool

adviseur landschap en cultuurhistorie bij Staatsbosbeheer en schrijver van de weblog Buiten-Plaatsen

“Bij het inrichten van parken en natuurgebieden wordt steeds meer geluisterd naar de wensen van omwonenden. Die ontwikkeling begon in de jaren negentig, toen veel gemeentes bewoners de vrije hand gaven bij het inrichten van de boomspiegel, de border rond een boom in de openbare ruimte. Nu is bewonersparticipatie bij openbaar groen de normaalste zaak van de wereld geworden. Ook bij Staatsbosbeheer krijgen we veel vragen van mensen die iets op een van onze terreinen willen doen. Zoals de aanleg van een malebos, een stuk natuur dat door een groep omwonenden gemeenschappelijk wordt beheerd, net zoals vroeger met een marke gebeurde. Dat is een ontwikkeling die we heel spannend vinden. Maar het is niet alleen: u vraagt en wij draaien. Als een plan negatieve gevolgen heeft voor de ecologische of cultuurhistorische waarde van een gebied, moet je als deskundige organisatie tegengas geven. ***Al is deskundigheid niet altijd zaligmakend.*** Het Utrechtse Giftpark (geen bezit van Staatsbosbeheer, red.) is, mede door initiatieven van omwonenden, uitgegroeid tot een zeer populair buurtpark. Bewoners geven rondleidingen, zijn nauw betrokken bij het groenonderhoud en geven natuurlessen aan kinderen. De meeste deskundigen zijn het erover eens dat het basisontwerp van het park niet geweldig is, maar het publiek is er niet weg te slaan. Het Griftpark laat niet alleen zien dat het park echt van de buurt is, maar bewijst ook dat het publiek altijd gelijk heeft. Het park wordt tenslotte gebruikt.”

www.staatsbosbeheer.nl

Hans Ophuis

landschapsarchitect en voorzitter van de vrienden van het Museumpark Rotterdam, die dit voorjaar een petitie opstelde tegen bouwplannen in het Museumpark

“Parken zijn, net als andere vormen van openbare ruimte, van iedereen. Dat geldt voor culturele instellingen die er hun onderkomen hebben, maar ook voor dagelijkse wandelaars. Soms conflicteren die belangen. In het Rotterdamse museumpark wil het museum Booijmans van Beuningen een groot depot voor de collectie realiseren. Als Vrienden van het Museumpark zijn we het niet met deze plannen eens. Hoewel het depot een flinke omvang krijgt, heeft het gebouw straks een heel beperkte publieksfunctie. Daar komt bij dat het Museumpark in onze beleving een landschappelijk icoon is. Het park vormt een belangrijke groene long pal naast een gebied waar de stedelijke verdichting enorm is. Als je dit groen aantast gaat het leefklimaat nog verder achteruit. In de locatiekeuze voor het depot zijn de belangen van omwonenden absoluut niet meegewogen. Dat is eigenlijk niet meer van deze tijd, want ***de overheid geeft juist steeds meer ruimte aan bewonersinitiatieven.*** Vooral op tijdelijke locaties waar anders niets mee gebeurt. Groene bewonersinitiatieven stimuleren het lokale ondernemerschap, leiden tot meer sociale samenhang en een sterkere betrokkenheid van bewoners bij hun leefomgeving. Dat is een ontwikkeling die je ook als overheid zoveel mogelijk moet stimuleren. Bovendien fungeren veel bewonersinitiatieven als een kritisch en constructief platform dat de gemeente scherp houdt. Precies wat wij als Vrienden van het Park ook nastreven.”

www.vriendenvanhetpark.nl

Nico Wissing

een van de initiatiefnemers van NL Greenlabel, een organisatie die zich richt op duurzaamheid in materiaalgebruik en openbare ruimte

“Er is in Nederland steeds meer belangstelling voor duurzaam ingerichte parken. Om in die behoefte te voorzien hebben we een paar jaar geleden een duurzaamheidspaspoort voor de openbare ruimte geïntroduceerd. Met zo’n paspoort toets je de inrichting van openbare ruimte op factoren als herkomst en levensduur van de gebruikte materialen, klimaatbestendigheid en biodiversiteit. ***Duurzaam betekent ook dat je een park samen met de bewoners inricht.*** Logisch, want omwonenden weten als geen ander welke functies in een park terug moeten komen. En in tegenstelling tot veel ingenieursbureaus en landschapsarchitecten maken ze in hun plannen vaak heel creatief gebruik van materialen en beplanting die al in een woonwijk of park aanwezig zijn. Een door bewoners ingericht park geeft vaak een positieve impuls aan de leefomgeving. In de Arnhemse wijk Coehoorn lag een parkeerplaats en een opslagterrein voor bouwmaterialen, die in de loop der jaren was uitgegroeid tot no go area. De gemeente Arnhem heeft het mogelijk gemaakt dat daar een regelvrij gebied ontstond. Vervolgens hebben wij samen met omwonenden in tien dagen tijd een parkje ingericht waar buurtbewoners elkaar kunnen ontmoeten, samen tuinieren, een stuk moestuin inrichten of een eetfestival organiseren. Mede dankzij het park is de rust in het gebied teruggekeerd, de gemeente heeft een van de buurtopbouwwerkers naar een andere wijk overgeplaatst en er komen zelfs kleine bedrijfjes. Wat daar gebeurd is, laat zich bijna niet meer in geld uitdrukken.”

www.nlgreenlabel.nl

Teo Wams

directeur Natuurbeheer bij Natuurmonumenten

“Bij het inrichten of vernieuwen van natuurgebieden zijn we van oudsher gewend om het publiek om een reactie te vragen. Een jaar geleden hebben we dat proces omgedraaid. We willen voortaan vóórdat we een plan maken weten wat de wensen en ervaringen zijn van bezoekers, en hoe ze denken over zaken als de toegankelijkheid van een gebied. Dit voorjaar hebben we het publiek opgeroepen om mee te denken over de inrichting en het beheer van Parkbos de Haar. Daar zijn veel waardevolle suggesties uit voortgekomen, die we in het parkontwerp kunnen meenemen. Doordat Natuurmonumenten de dialoog met bezoekers zoekt, krijgen we de wensen en behoeften van onze bezoekers beter in beeld. Ook het omgekeerde gebeurt: een bezoeker die een ruiterpad dwars door het gebied wil, zal zijn wensen misschien wat bijstellen als hij van de boswachter hoort dat juist in dat deel van het bos veel herten grazen. Meepraten leidt ongetwijfeld tot een grotere betrokkenheid, en in sommige gevallen ook tot gezamenlijk beheer. In het Bergerbos in Montferland verrichten de leden van een mountainbikevereniging een keer per jaar een aantal onderhoudswerkzaamheden. Daar zijn we heel blij mee, want net als andere organisaties hebben wij te maken met schaarser wordende middelen. Dat betekent dat we het meer dan ooit samen met onze bezoekers moeten doen. ***We streven heel bewust naar gedeeld eigenaarschap.*** Een natuurgebied is van ons allemaal.”

www.natuurmonumenten.nl

Balanceren tussen natuur, veiligheid en recreatie

‘We snappen dat niet alles mag en kan’

Tekst: Karin Wesselink – Foto: Martin Hogenboom

Langs de dijk van Wijk bij Duurstede, bij de sluizen van Amerongen, zoeken bewoners van de Utrechtse Heuvelrug op warme dagen verkoeling op de Graven-Bol. Het dagelijks beheer van dit recreatiepark met een plas van in het midden wel dertig meter diep, is in handen van Stichting WijkNogLeuker. Eigenaar is nog steeds Recreatieschap Stichtse Groenlanden.

Langs de toegangsweg staat vrijwilliger Jacques uit Wijk bij Duurstede. Als een auto met Pools kenteken doorrijdt, steekt hij alleen z’n arm op en de remlichten branden al. “Ik ren nooit achter auto’s aan. Wel noteer ik het nummerbord. En als de politie eens komt controleren, dan krijgt de bestuurder een parkeerboete van negentig euro. Dan koop je toch liever een parkeerkaartje van drie euro bij mij?” Jacques staat hier in het seizoen, van april tot oktober, zeven dagdelen in de week. “Ik ben met pensioen en vind dit mooi werk. Zo kom je toch onder de mensen en voel je je nog nuttig.”

Type aanpakkers

Onder een parasol zit grafisch vormgever en galeriehouder Jos Soons. Ook hij was zelf geen grootverbruiker van de recreatieplas. “Ik houd niet van zwemmen, niet van zonnen en ik heb geen hond.” Pas op het moment dat bezuinigingen bij Rijkswaterstaat sluiting van het recreatieterrein zou betekenen, zag Jos de urgentie van het gebied. Want op een zomerse dag als vandaag komen er toch zo’n zeshonderd bezoekers en is het druk bij de aparte hondenzwemplaats. “Ik was al betrokken bij WijkNogLeuker, bestaande uit een vriendengroep ondernemers die tijd en energie over hadden en kennis en ervaring terug wilden geven aan de samenleving.”
En nu is hij medeverantwoordelijk voor het beheer van het recreatiepark. Nuttig en goed werk, maar ‘wel even wennen’. “Een voorbeeld is dat we al enthousiast waren begonnen met gaten graven voor de palen voor het hek, maar dat mag dus niet zonder vergunning. Daar werden we op aangesproken. Wij zijn ondernemers en van het type aanpakkers. Maar nu blijkt dat we voor alles eerst een melding moeten doen en eventueel een vergunning moeten aanvragen. Als we weer met een wild plan komen, wordt er wel eens gelachen en Rijkswaterstaat vertelt ons dan of het kan en hoe het één en ander geregeld moet worden. Kortom: er stroomt veel water door de Rijn voordat iets kan. Verder is iedereen heel behulpzaam, hebben we warme contacten en realiseren we ons ook dat niet alles kan en mag. Zo mogen wij hier bijvoorbeeld niets blijvends bouwen, omdat het gebied helemaal onder water kan komen te staan. En dan mag je de vrije waterdoorstroom niet belemmeren.”

Versterken mag!

Zo komen de initiatiefnemers voortdurend problemen tegen rond Natura2000, waterveiligheid, regels rondom het parkeren en het heffen van parkeergeld. De overheidsregels staan het private initiatief hier vaak in de weg. Gelukkig is creatieve oplossingen bedenken aan Jos en de zijnen wel besteed. Er staan afgezaagde wilgen op het terrein, net iets achter de frietkar Broodje Holland. Die stronken gaan ze binnenkort gebruiken om palen in te bevestigen en daar een zeil overheen te spannen. Want versterken wat er al is, dat mag wel. En zo komt er wat meer schaduw voor hen die wel van het recreatiegebied houden, maar niet van zwemmen of zonnen. Zoals bijvoorbeeld Jos zelf. •

Natuur en recreatie

Jarenlang was de GravenBol een kostenpost voor de gemeente en dreigde een sluiting. Stichting WijkNogLeuker bedacht plannen om inkomsten te genereren uit parkeerkosten en kleinschalige evenementen. Daarnaast laten ze recreatie en natuur hand in hand gaan. Op een deel van het gebied passen ze hooilandbeheer met eventuele lichte begrazing toe. Deze mogelijkheid staat beschreven in de natuurtoets die uitgevoerd is rond de plannen op de Graven-Bol, in overleg met de provincie Utrecht en begeleid door Henk Manschot van KNHM. Ook kon de stichting meeliften op de herziening van het bestemmingsplan buitengebied waardoor er geen belemmeringen waren voor de nieuwe plannen.

www.wijknogleuker.nl

Inspirerend projectvoorbeeld

Jacques (links) en Jos Soons

“Nu blijkt dat we voor alles eerst een melding moeten doen en eventueel een vergunning aanvragen.”

Publieke parken, private betrokkenheid

“Er is een fundamentele verandering gaande in hoe mensen elkaar vinden, kennis delen, ideeën uitwisselen en samenwerken. Bewoners nemen steeds vaker zelf het initiatief. Ze maken gebiedsplannen, richten energie- en zorgcoöperaties op of nemen het groenbeheer over van de gemeente. Burgers, bedrijfsleven en overheid gaan zich anders tot elkaar verhouden. Van een op gezag gebaseerde, hiërarchische samenleving gaan we naar een netwerksamenleving die gebaseerd is op onderhandeling en op vertrouwen gerichte organisatievormen. De drijvende krachten achter dit proces zijn divers: minder vertrouwen in de overheid, grotere behoefte van mensen om zelf keuzes te maken over hun omgeving en hun toekomst, maar ook gewoon platte bezuinigingen van de overheid.

Ook in het beheer van parken is deze fundamentele verandering merkbaar. Door hun belang voor recreatie dichtbij huis vindt de ANWB het belangrijk om met omwonenden te kijken op welke manier de gebruiksfunctie van een park kan worden verbeterd. Onze Groenpleinen zijn hier een mooie uiting van. Samen met bewoners kijken we hoe we parken een opknapbeurt kunnen geven. Daarmee bedoelen we dat parken weer hun oorspronkelijke functie krijgen, namelijk een veilige en prettige ontmoetingsplaats voor jong en oud. Wie wil er wat met het park? Wat is daar voor nodig? Wie wil zich verantwoordelijk voelen? Wie wil er activiteiten ontplooien?

Dit is natuurlijk een ingewikkeld proces waarin de betrokkenen vaak nog moeten wennen aan hun nieuwe rol. Je kunt het vergelijken met de veranderingen in de zorg: ook daar wordt gekeken wat mensen nog zelf kunnen doen in plaats van wat ze niet kunnen. Ik denk dat we die instelling ook wat meer voor het beheer en gebruik van plantsoenen en parken moeten gaan hanteren. Meer dan nu het geval is kunnen omwonenden worden uitgedaagd aan de slag te gaan met ‘hun’ park. Mensen hebben er immers direct belang bij dat ze in een mooie, veilige en prettige buurt wonen.
Ook voor een gemeente is het nieuw en past een actieve maatschappelijke betrokkenheid van burgers én private partners niet altijd in de gemeentelijke werkvormen. Ik denk dat het goed zou zijn als gemeenten proberen om vaker gebruik te maken van de figuur van gedelegeerde bevoegdheid. Daarmee bedoel ik dat gemeenten een medewerker verantwoordelijk maken voor het realiseren van een complex, maar relatief klein project als het upgraden van een park, mede in opdracht van een private partner. Een ambtenaar die het lef heeft om ‘ja’ te zeggen tegen een initiatief van een private partij en als ambassadeur optreedt voor dat initiatief. Die ambtenaar laat zich niet zonder meer leiden door de regels werkzaam binnen één gemeentelijk domein. Het is iemand die de schotten binnen de eigen organisatie kan doorbreken, die omwonenden en private organisaties kan enthousiasmeren en beïnvloeden, die ‘staat’ voor het eindresultaat en daarin door collega’s serieus wordt genomen. Het is ook iemand waar de burgers terecht kunnen met hun initiatieven, wensen en plannen. Kortom, een plek waar initiatieven worden omarmd en tot bloei kunnen komen.

Wij zien voor maatschappelijke organisaties als de ANWB een taak om het nieuwe samenwerken te faciliteren. Wij willen laten zien dat het kan, laten zien dat het werkt en we willen helpen om gemeenten en bewoners te laten wennen aan die nieuwe rollen. Want natuurlijk is dit voor iedereen een spannend traject met een ongewisse uitkomst. Wij willen initiatiefnemers graag ondersteunen en hebben daarom een prijsvraag ondersteunen. Op de pagina hiernaast meer daarover.” •

Frits van Bruggen,
Hoofddirecteur ANWB

Kort

Opvallende, vernieuwende of geslaagde park-projecten

FOTO: ERIK VAN 'T HULLENAAR

Prijsvraag ANWB en KNHM

‘Never waste a good crisis’: een gevleugelde uitspraak van de Amerikaanse econoom en nobel-laureaat Milton Friedman. Daarmee bedoelde hij, dat pas tijdens een crisis echte veranderingen doorgevoerd kunnen worden. In de woorden van Friedman: ‘Alternatieve oplossingen zijn dan niet meer politiek onmogelijk, maar politiek noodzakelijk’. Tijdens een crisis bedenken mensen andere oplossingen om bestaande voorzieningen toch te behouden, maar niet noodzakelijkerwijs in dezelfde vorm. Of men wil andere vormen van het gebruik van de openbare ruimte introduceren die afwijken van bestaande regels. Wellicht is de huidige economische crisis voor bewoners wel het uitgelezen moment om iets aan de parken in de eigen woonomgeving te doen. Een park is natuur in de stad, dichtbij huis, waar je tot jezelf kunt komen. Terwijl om je heen andere mensen hetzelfde doen. Het is een plek waar je wilt luieren, lezen, wandelen, picknicken of sporten. Een plek waar de kinderen vrij kunnen rennen en ravotten en waar ze voor het eerst de natuur ontdekken.
Is er een park bij u in de buurt dat net die extra kwaliteit, die extra voorziening nodig heeft om het een prettig park voor iedereen te laten zijn? En heeft u met buurtbewoners een plan om dat te realiseren? KNHM en de ANWB kunnen helpen om van uw plan een succesvol project te maken.

Ga voor het inschrijfformulier naar www.anwb.nl.
Het plan moet in ieder geval de volgende informatie bevatten:
- Welke kwaliteiten/voorzieningen wilt u toevoegen aan welk park?
- Welke expertise en financiële middelen denkt u daarvoor nodig te hebben?
- Wat kunt u als initiatiefgroep leveren?
- Is uw (deel)gemeente bereid mee te werken?

www.anwb.nl > verantwoord ondernemen > donaties

EXPERTISENETWERK VRIJETIJDSLANDSCHAPPEN

De nieuwe aanpak

Expertisenetwerk vrijetijdslandschappen bundelt expertise voor een nieuwe aanpak van groene recreatie: Minder overheid, meer burgers en meer markt. De website www.vrijetijdslandschappen.nu zet initiatieven op de kaart waarbij markt, burger en overheid op vernieuwende wijze samen zorgen voor een aantrekkelijke groene vrijetijdsomgeving.

Floriade in de wijk: Cascadepark Almere

De gemeente Almere wil het Cascadepark inrichten als ‘etalage van duurzaamheid’: een inspirerend voorbeeld op het gebied van ecologische, sociale en economische duurzaamheid. Dat betekent bijvoorbeeld dat de gemeente niet zelfstandig bepaalt hoe het park eruit moet komen te zien, maar actief op zoek gaat naar partners om gezamenlijk een plan te maken voor het ontwerp én voor het beheer. In 2022 wordt de Floriade in Almere gehouden en de gemeente en bewoners zien in de manier waarop het Cascadepark gestalte kan krijgen een mooi voorbeeld van burgerparticipatie. De Vrienden van het Cascadepark gaan samen met de gemeente en ondernemers een park voor en door de bewoners van Almere Poort creëren: “Door samenwerking met de gemeente, lokale ondernemers, inwoners en scholen willen wij zorgen voor een prachtig groen stadspark in Almere Poort. Een park dat zich leent voor sport, spelen, cultuurbeleving en kleinschalige evenementen. Daarbij zijn we ons ervan bewust dat het park in iedere fase van haar ontwikkeling aan het gebruik andere eisen zal stellen, maar ons ook nieuwe mogelijkheden zal bieden.”

www.vriendenvanhetcascadepark.nl

FOTO: ISTOCKPHOTO/AVTG

Het park is een cirkel

het park is een cirkel
in een rechtlijnige stad

de stad droomt van vooruitgang
de stad jakkert door de jaren

het park draait om haar as
van lente telkens weer naar lente
terwijl ze draaiende haar kleuren verandert
kneden de mensen haar in vorm;
een tikje van een picknickmand,
beetje wroeten van een herdershond

en al die voeten die haar voelen
draaien even met haar mee

Floor Buschenhenke